

Sztos lekcja

O obecności młodomowy na zajęciach z języka polskiego jako obcego na wyższych poziomach zaawansowania

DOI: 10.47050/jows.2025.1.125-135

Slang młodzieżowy jest rzadko uwzględniany w kształceniu polonistycznym cudzoziemców, mimo że językoznawcy coraz częściej uznają go za jedną z najbardziej wpływowych odmian współczesnej polszczyzny potocznej. Obcokrajowcy uczący się języka polskiego za granicą chcą poznawać kod komunikacyjny młodych Polaków. Znajomość młodomowy może im pomóc w budowaniu relacji rówieśniczych, umożliwić swobodne poruszanie się po polskim internecie, a także ułatwić dostęp do najnowszych tekstów popkultury.

URSZULA MARZEC

Uniwersytet w Turynie

KAROLINA
KOWALCZE-FRANIUK

Uniwersytet w Genui

A SZTOS LESSON. ON THE PRESENCE OF YOUTH SPEAK IN POLISH AS A FOREIGN LANGUAGE CLASSES

The article emphasizes the importance of incorporating youth language into the teaching of Polish as a foreign language. It highlights the absence of youth language in Polish language courses abroad as well as in fields such as politics and advertising. Understanding the youth language can help foreign students navigate the Polish Internet, deepen their understanding of pop culture, and avoid misunderstandings in interactions with Polish peers. The paper proposes teaching Polish youth slang to C1-level learners, emphasizing the development of metacommunicative awareness and lexical competence with current youth vocabulary. It also underscores the importance of verifying slang terms due to their constant evolution. This approach ensures that learners are equipped with relevant and up-to-date language skills.

KEY WORDS: POLISH AS A FOREIGN LANGUAGE, SLANG, YOUTH SPEAK, LEXIS OF YOUTH SOCIOLECT, ITALIAN LEARNERS OF POLISH LANGUAGE

¹ Termin ten upowszechnia się w środowisku językoznawczym głównie dzięki publikacjom i działalności popularyzatorskiej Anny Wileczek.

² Anna Wileczek wyjaśnia, że to metaforyczne określenie, zaproponowane przez jednego z nastolatków, „oznacza słowo, wyrażenie, frazę używaną przez młodzież, choć niekoniecznie przez nią utworzoną” (zob. Głos Nauczycielski 2023).

³ We wskazanych pracach można znaleźć odnośniki bibliograficzne do badaczy stosujących dany termin.

Język polski współczesnej młodzieży, nazywany również młodomową¹, uważany jest obecnie za jedną z najbardziej rozpoznawalnych i wpływowych odmian polszczyzny potocznej XXI wieku (zob. Wileczek 2021: 186). Wyraziste zachowania językowe młodych ludzi wypełniają nie tylko sferę codziennej komunikacji nastolatków, lecz także kulturę (głównie popularną), a nawet takie obszary życia społecznego, jak polityka czy reklama. O dużej popularności, jaką cieszy się w Polsce język młodzieży, świadczy fakt, że z łatwością przenika on z mediów społecznościowych (w których funkcjonuje i szybko się rozwija) do codziennego życia, także osób dorosłych. Część z nich dość dobrze się orientuje w znaczeniu młodzianizmów² i chętnie je stosuje, mimo iż czasem takie zachowanie wiąże się z ryzykiem narażania na śmieszność w oczach młodzieży. Wszechobecność „młodych słów” można zauważyć w różnych typach dyskursów: publicznym, społecznym, publicystyczno-dziennikarskim, a nawet konsumpcyjnym (Wileczek 2020: 170). Mówienie „po młodzieżowemu” stało się swoistym stylem komunikacyjnym. Jest to sygnał autentyczności, spontaniczności, luzu, witalności oraz poczucia humoru (Wileczek 2021: 193).

Jako zjawisko językowe kod komunikacyjny młodzieży jest określane za pomocą różnych terminów. W zależności od kryteriów oraz ujęć metodologicznych wykorzystywanych do jego badania są to na przykład: gwara uczniowska, gwara młodzieżowa, biolekt młodzieżowy, socjolekt lub slang młodzieżowy, najmłodsza polszczyzna bądź polszczyzna najmłodszych pokoleń (zob. Wileczek 2018: 67–82; 2020: 171–173; 2021: 186–189)³. Wielość istniejących definicji oraz różnorodność narzędzi stosowanych do badania tego zjawiska świadczą o jego heterogeniczności.

Młodomowa jest kodem wewnątrznie zróżnicowanym. Nie należy go rozpatrywać wyłącznie w odniesieniu do sfery związanej z edukacją (por. gwara uczniowska), gdyż znacznie ważniejszym zakresem jego występowania są codzienna komunikacja, interakcje i życie towarzyskie młodzieży.

Funkcja slangu młodzieżowego

Dla młodych ludzi posługujących się slangiem pełni on ściśle określoną funkcję. Ze względu na takie cechy młodomowy, jak: celność, ekspresywność, nasycenie emocjami, humor, duży potencjał semantyczny, pragmatyczna użyteczność oraz prestiżowa fatyczność (Wileczek 2020: 170), posługująca się nią młodzież może zaznaczyć swoje poczucie przynależności do pewnej wspólnoty komunikacyjnej. Tym samym slang pełni dla niej funkcję tożsamościową oraz autoafirmacyjną, zarówno wewnątrz grupy rówieśniczej, jak i na zewnątrz (tj. wobec dorosłych, np. nauczycieli czy rodziców).

Owo odgraniczanie się młodych od dorosłych (skądinąd naturalna potrzeba wpisana w rozwój człowieka), realizując się na płaszczyźnie językowej, przyjmuje wymiar symboliczny i ludyczny. Młodzi bawią się językiem, deformują go, np. tworząc hybrydy czy neologizmy. Chętnie też podważają różne normy, m.in. ortograficzne czy socjolingwistyczne. Warto podkreślić, że wykorzystują w tym celu potencjał języka polskiego, a także innych dobrze im znanych języków, głównie angielskiego.

Slang na zajęciach z języka polskiego? Za i przeciw

W materiałach dydaktycznych przeznaczonych do nauki języka polskiego jako obcego dominuje standardowa, staranna, neutralna i opracowana odmiana polszczyzny. Język podręczników w bardzo ograniczonym zakresie odzwierciedla „żywą mowę Polaków” i oddaje rzeczywiste rozwarstwienie kodu, którym się posługują. Autorzy ogólnych podręczników kursowych niewiele uwagi poświęcają np. środowiskowym odmianom polszczyzny. Tymczasem wraz z upowszechnieniem się w glottodydaktyce podejścia komunikacyjnego (później działaniowego) szczególnie istotny staje się rozwój kompetencji socjolingwistycznej uczniów. Oznacza to, że w procesie nauczania, zwłaszcza na samym jego początku, większy nacisk się kładzie na skuteczność porozumiewania kosztem niekiedy

poprawności językowej. Jednym z podstawowych warunków jest tu umiejętność dostosowania wypowiedzi do konkretnej sytuacji komunikacyjnej (m.in. uwzględnienie statusu rozmówcy, łączącej nas z nim relacji, wieku itp.).

Poszerzanie kompetencji uczących się o elementy żywej, autentycznej polszczyzny nie tylko zwiększa skuteczność komunikacyjną jej nierodzimych użytkowników, lecz również pozytywnie wpływa na ich dobrostan językowy, czyli dobre samopoczucie wynikające z obcowania z wypowiedziami językowymi akceptowanymi przez wszystkich uczestników aktu komunikacji. By w pełni komfortowo móc funkcjonować w polskiej rzeczywistości językowej, cudzoziemcy posługujący się polszczyzną powinni znać słowa, zwroty oraz wyrażenia rzeczywiście używane w środowisku, w które wchodzi i w którym się zanurza (Sochacka 2017: 107; Maciołek i Smereczniak 2024: 75). Jeszcze w latach 90. ubiegłego wieku Władysław Miodunka pisał: „Nie ulega wątpliwości, że cudzoziemcy uczący się języka polskiego z wzorów preparowanych dla celów dydaktycznych tęsknią za żywym językiem potocznym, który daje im poczucie dzielenia z Polakami autentycznego języka, co w ich przekonaniu stanowi swoisty paszport do prawdziwej, a nie książkowej tylko polskości” (Miodunka 1996: 41).

Ponieważ najliczniej reprezentowaną na kursach językowych grupą studentów jest młodzież (Maciołek i Smereczniak 2024: 74, 82), warto uwzględnić – zwłaszcza w jej kształceniu polonistycznym – nie tylko polszczyznę ogólną, standardową, lecz również jej odmianę środowiskową. Znajomość tej odmiany języka polskiego może znacząco ułatwić młodym ludziom nawiązywanie i podtrzymywanie kontaktów w polskojęzycznej grupie rówieśniczej. Należy podkreślić, że na taką konieczność wskazują również programy nauczania języka polskiego jako obcego⁴. Wiedzy na temat wewnętrznej stratyfikacji polszczyzny, w tym znajomości kolokwializmów, a wśród nich również młodzianizmów, oczekuje się od studentów na poziomach: B2, C1, C2⁵.

Z czego zatem wynika brak informacji o socjolekcie młodzieżowym w podręcznikach kierowanych do nieokreślonej wiekowo grupy odbiorców, zwłaszcza na poziomach zaawansowanych? Glottodydaktycy próbujący ustalić przyczyny niskiego statusu socjolektu młodzieżowego w dostępnych na rynku materiałach dydaktycznych wskazują zazwyczaj następujące przyczyny tego stanu rzeczy: hermetyczność młodomowy, jej nieprzejrzystość semantyczną, zmienność, efemeryczność i wreszcie – nieistotność komunikacyjną. Obawy dydaktyków związane z wprowadzaniem slangu młodzieżowego na zajęciach wiążą się również z dużym stopniem nasycenia wulgaryzmami tej odmiany polszczyzny oraz ryzykiem zbytnej kolokwializacji języka uczniów (por. m.in. Tambor 2010: 319; Rabczuk 2017: 115; Maciołek i Smereczniak 2024: 82–84).

Jakie natomiast argumenty – zdaniem glottodydaktyków badających kwestie związane z nowomową – przemawiają za obecnością slangu młodzieżowego w kształceniu polonistycznym obcokrajowców? Faktem, którego nie można zignorować, niewątpliwie jest to, iż z każdym rokiem przybywa młodych osób podejmujących edukację w Polsce. Są to zarówno studenci szkół wyższych⁶, jak i uczniowie szkół niższego szczebla z doświadczeniem migracyjnym. Mamy tu na myśli nie tylko młodzież ukraińską, lecz również nastolatków, których rodzice zdecydowali się na powrót do Polski po okresie czasowej emigracji.

Jest to grupa uczniów mających specyficzne potrzeby językowe, a także – z racji swojego wieku – szczególne potrzeby psychologiczne. Okres dojrzewania i wczesnej młodości to czas, kiedy istotne znaczenie ma budowanie pozycji w grupie rówieśniczej, nawiązywanie przyjaźni, poszukiwanie własnej tożsamości. Wspólny, dzielony z rówieśnikami kod komunikacyjny doskonale spełnia funkcje więziotwórcze, umożliwia identyfikację z grupą społeczną i środowiskiem, do którego chce się przynależeć, a także pomaga kanalizować i odreagowywać intensywne, czasem skrajne emocje, tak charakterystyczne dla okresu młodości.

⁴ W Programach nauczania języka polskiego jako obcego. Poziomy A1–C2 znajdujemy informację, iż „uczący się [na poziomie C2 – przyp. U.M., K.K.-F.] powinni rozumieć treść i intencje wszystkich rodzajów wypowiedzi (bezpośrednich i pośrednich), realizowanych w standardowej i niestandardowej odmianie języka, także tych, które zawierają wyrażenia nacechowane, idiomatyczne, potoczne, slangowe, regionalne” (Janowska i in. 2016: 179).

⁵ Oczywiście na różnych poziomach wiedza ta jest wymagana w różnym zakresie.

⁶ W roku akademickim 2022–2023 studiowało na polskich uniwersytetach ponad 105 tys. cudzoziemców (za: Maciołek i Smereczniak 2024: 74).

Potrzeba poznawania socjolektu młodzieżowego jest często sygnalizowana przez osoby studiujące w Polsce lub planujące rozpocząć studia w naszym kraju, np. w ramach programu Erasmus+. Mogą ją również odczuwać młodzi ludzie, dla których język polski jest językiem odziedziczonym, a więc stanowi narzędzie komunikacji z polskojęzycznymi krewnymi bądź przyjaciółmi.

Anna Rabczuk wskazuje także na inny, dodatkowy powód, dla którego w kształceniu polonistycznym cudzoziemców należy uwzględnić używane przez współczesną młodzież słownictwo slangowe. Jest to „chęć oglądania (na najwyższym poziomie zaawansowania językowego – również tłumaczenia) polskich filmów, czy czytania w oryginale książek współczesnych polskich pisarzy, takich jak np. Dorota Masłowska, Jakub Żulczyk, Wojciech Kuczok czy Ignacy Karłowicz” (Rabczuk 2017: 110). Warto także pamiętać, iż nieznamość języka młodzieżowego ogranicza i utrudnia dostęp do wielu zasobów internetowych, a także stanowi poważną przeszkodę w efektywnym korzystaniu z mediów społecznościowych – obecnie jednej z najważniejszych przestrzeni funkcjonowania młodych ludzi.

O użyteczności uczenia slangu młodzieżowego w świetle badań ankietowych

Projekt „Młoda polszczyzna na styku kultur – promocja, wiedza, edukacja”, w którego ramach powstał niniejszy artykuł, przewidywał przeprowadzenie badań wśród młodych użytkowników polszczyzny we Włoszech (m.in. studentów polonistik w Bari, Genui i Turynie oraz uczniów szkół polskich i polonijnych). Ankietę wypełniły 174 osoby.

Na podstawie analizy danych na temat statusu polszczyzny w biografiach językowych respondentów stwierdzono, że dla ponad jednej trzeciej z nich język polski jest językiem odziedziczonym⁷. W tej grupie uczących się znajomość polskiej młodomowy może się okazać wyjątkowo istotna. Ze względu na istniejące już w ich życiu więzi z rodzimymi użytkownikami polszczyzny (kuzynostwem, rówieśnikami poznanymi podczas wakacyjnych i świątecznych pobytów w Polsce) młodzi polonusi odczuwają szczególną potrzebę poznawania slangu młodzieżowego. Mają świadomość, iż młodomowa ułatwi im swobodne porozumiewanie się z polskimi przyjaciółmi, zarówno w kontaktach bezpośrednich, jak i przy użyciu komunikatorów internetowych.

Hipoteza ta znajduje potwierdzenie w odpowiedziach naszych badanych na pytanie o to, czy w ich ocenie, ucząc języka polskiego, warto pozwalać im także na poznawanie slangu młodzieżowego. Bez względu na status swojego języka polskiego oraz poziom jego znajomości w momencie badania aż 86% ankietowanych odpowiedziało twierdząco. Na pytanie „Dlaczego korzystasz ze slangu młodzieżowego?” ankietowani wskazywali różną motywację. Najczęściej była ona związana z osobą i językiem interlokutora; z zasadą ekonomii językowej (w slangu mówi się szybciej i łatwiej) czy pełnioną przez ten socjolekt funkcją (to najbardziej naturalny kod komunikacji młodych ludzi)⁸.

Jak zatem dydaktycy zajmujący się kształceniem polonistycznym cudzoziemców powinni odpowiadać na tę wyrażoną wprost przez uczących się potrzebę poznawania slangu młodzieżowego, a tym samym wywiązywać się z narzucanego przez programy nauczania obowiązku prezentowania również języka potocznego i slangu na zajęciach z JPJO?

Polski slang młodzieżowy w praktyce glottodydaktycznej

Cudzoziemcy uczący się JPJO na wyższych poziomach zaawansowania mogą zdobywać wiedzę na temat slangu młodzieżowego podczas zajęć rozwijających sprawności językowe, np. rozumienie ze słuchu. W tym celu polecamy wykorzystywanie utworów takich piosenkarzy, jak np. Mata, Pezet czy Sanah. Można uczyć młodomowy, a równocześnie ćwiczyć czytanie ze zrozumieniem, sięgając po różne teksty poświęcone plebiscytowi na Młodzieżowe Słowo Roku (np. artykuły i raporty, wywiady prasowe czy komentarze internautów na ten temat). Warto wreszcie proponować uczącym się wykorzystywanie wybranych młodzianizmów

⁷ Warto podkreślić, że wg badań ankietowych Urszuli Marzec, przeprowadzonych w 2009 r., wśród studentów włoskich polonistik 30% z nich miało polskie pochodzenie. Byli to najczęściej przedstawiciele drugiego pokolenia emigracji, wychowujący się w rodzinach mieszanych polsko-włoskich. Tendencja ta była wówczas rosnąca (Marzec 2009: 78). Więcej informacji na temat zakresu występowania języka polskiego we Włoszech pod względem statusu polszczyzny dla jej użytkowników mieszkających w tym kraju zob. Kowalcze-Franiuk 2024.

⁸ Dokładniejsza analiza motywacji uczestników badania będzie przedmiotem osobnego artykułu.

podczas ćwiczenia sprawności pisania (np. opowiadań z dialogami, e-maili, SMS-ów, postów, komentarzy internetowych), podczas tworzenia komiksów czy memów słowno-obrazkowych, a także odgrywania różnych scenek sytuacyjnych.

Młodomowa stanowi uporządkowany system socjolingwistyczny, który odpowiada na potrzeby komunikacji młodzieży (Grabias 2003: 114). Jego najbardziej rozpoznawalną częścią jest podsystem leksykalny (Wileczek 2021: 187), warto zatem na zajęciach językowych skoncentrować pracę ze slangiem właśnie wokół rozwijania znajomości młodzianizmów.

Propozycje metodyczne do nauczania polskiej młodomowy

Do artykułu dołączono propozycje metodyczne, które można wykorzystać, przygotowując zajęcia poświęcone polskiej młodomowie. Zostały one opracowane z myślą o osobach uczących się JPJO na poziomie C1. Pierwszy zestaw zawiera ćwiczenia mające na celu poszerzenie świadomości metakomunikacyjnej cudzoziemców w zakresie socjolektu współczesnej młodzieży. Wykonując je, uczący się nie tylko doskonalą sprawność czytania ze zrozumieniem tekstów popularnonaukowych, lecz również nabywają wiedzy na temat najważniejszych wyróżników slangu młodzieżowego, inicjatyw związanych z jego badaniem i promocją, a także na temat młodzianizmów, które w ostatnich latach cieszyły się szczególną popularnością. Drugi zestaw ćwiczeń służy rozwijaniu kompetencji leksykalnej uczących się. Uwzględniono w nim słownictwo używane obecnie przez młodzież. Wykorzystując zaproponowane ćwiczenia lub opracowując analogiczne zestawy, należy pamiętać o tym, iż slang młodzieżowy podlega ciągłym zmianom, a poszczególne zwroty i wyrażenia wychodzą z czasem z użycia i przestają być zrozumiałe dla użytkowników języka. Warto więc każdorazowo weryfikować dobór słownictwa do ćwiczeń, sprawdzając jego aktualność (np. w internetowym słowniku *Obserwatorium Języka i Kultury Młodzieży*).

Na zakończenie

Współczesna polska młodomowa przekroczyła granice odmiany środowiskowej. Spojrzenie na nią jak na zjawisko językowe z szerszej, europejskiej perspektywy pokazuje, że nie jest przypadkiem odosobnionym. Slang młodzieżowy cieszy się popularnością także w innych krajach⁹. Potrzeba zaznaczenia swojej odrębności wśród młodych ludzi poprzez sposób komunikacji jest uniwersalna, choć ich język nie miał wcześniej możliwości rozprzestrzenienia się tak szybko, jak obecnie. Upowszechnianie się mediów społecznościowych powoduje, że „krajowe odmiany” slangów młodzieżowych z łatwością ulegają wpływowi *lingua franca* mediów i współczesnego świata – języka angielskiego. Wszystko to sprawia, że „mówienie jak młodzi” jawi się jako ciekawe i różnorodne zjawisko, które łączy ludzi. Jako takie jest zatem warte obserwacji, analizy i opisu ze strony językoznawców oraz glottodydaktyków, szczególnie na wyższych poziomach zaawansowania językowego.

⁹ Dla przykładu warto wskazać tutaj plebiscyty podobne do Młodzieżowego słowa roku, ale starsze niż polski (zapoczątkowany w 2016 r.), np. istniejący od 2004 r. brytyjski *Oxford Word of the Year* czy organizowany od 2008 r. niemiecki *Jugendwort des Jahres*. We Włoszech zainteresowanie slangiem młodzieżowym znalazło odzwierciedlenie już w pracach z lat 80. i 90. XX w. takich uznanych językoznawców, jak np. M. Cortellazzo, L. Coveri czy A. Sobrero (por. Nesi 2022).

BIBLIOGRAFIA

- Głos Nauczycielski (2023), *Młodzieżowe Słowo Roku*. Prof. Anna Wileczek: „Śmiertelnik” czeka jeszcze w poczekalni, < <https://glos.pl/slowa-memy-i-wirale-prof-anna-wileczek-smiertelnik-czeka-w-poczekalni>>, [dostęp: 10.10.2024].
- Grabias, S. (2003), *Język w zachowaniach społecznych*, Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Janowska, I., Lipińska, E., Rabiej, A., Seretny, A., Turek, P.W. (red.) (2016), *Programy nauczania języka polskiego jako obcego. Poziomy A1–C2*, Kraków: Księgarnia Akademicka.
- Kowalcze-Franiuk, K. (2024), *Polonia in Italy: Heritage Language and its Intergenerational Transmission* [w:] C. Broccias, S. Dickinson (red.), *Dalla forma alla società: studi linguistici e culturali*, Genova: Genova University Press, s. 131–155.
- Maciołek, M., Smereczniak, M. (2024), *Język młodzieży – perspektywa glottodydaktyczna*, „Poradnik Językowy”, nr 3, s. 74–86.

- Marzec, U. (2009), *Obraz polonistyki włoskiej w świetle badań ankietowych*, Kraków: Universitas.
- Miodunka, W. (1996), *Derywacja stylistyczna w nauczaniu obcokrajowców różnych odmian współczesnej polszczyzny*, „Stylistyka”, nr 5, s. 39–51.
- Nesi, A. (red.) (2022), *L'italiano e i giovani Come scusa? Non ti followo*, Firenze: goWare & Accademia della Crusca.
- Rabczuk, A. (2017), *Sztuka nawijki, czyli jak uczyć cudzoziemców polskiego slangu młodzieżowego*, „Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, nr 24, s. 109–126.
- Sochacka, J. (2017), *O nauczaniu stylu potocznego na lekcjach języka polskiego jako obcego na poziomie podstawowym*, „Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, nr 24, s. 97–108.
- Tambor, J. (2010), *Granice potoczności w nauczaniu języka polskiego jako obcego. Przemiany leksykalne, fonetyczne, fleksyjne i słowotwórcze we współczesnej polszczyźnie*, [w:] R. Nycz, W. Miodunka, T. Kunz (red.), *Polonistyka bez granic*, t. 2: *Glottodydaktyka polonistyczna – współczesny język polski – językowy obraz świata*, Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas”, s. 311–320.
- Wileczek, A. (2018), *Kod młodości. Młodomowa w kontekstach społeczno-kulturowych*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Wileczek, A. (2020), *Kod młodzieży czy kod młodości? Społeczno-kulturowe aspekty „mediatyzacji” młodomowy*, [w:] A. Hącia, K. Kłosińska, P. Zbróg (red.), *Polszczyzna w dobie cyfryzacji*, Warszawa: Polska Akademia Nauk, s. 169–186.
- Wileczek, A. (2021), *Współczesna młodomowa. Lingwistyczno-kulturowe konceptualizacje zjawiska*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, t. 6, s. 186–205.

Artykuł został pozytywnie zaopiniowany przez recenzenta zewnętrznego „JOwS” w procedurze *double-blind review*.

DR URSZULA MARZEC Absolwentka polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego (spec. komparatystyka oraz nauczanie JPJO). Od 2008 roku naucza języka polskiego w Departamencie Języków i Literatur Obcych oraz Kultur Nowożytnych na Uniwersytecie w Turynie. Pracowała także na Uniwersytecie w Udine oraz w Szkole Języka i Kultury Polskiej UJ. Egzaminatorka podczas państwowych egzaminów certyfikatowych z języka polskiego jako obcego w Polsce i we Włoszech.

DR KAROLINA KOWALCZE-FRANIUK Absolwentka polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego (spec. nauczycielska oraz nauczanie JPJO). Od 2008 roku zatrudniona w Katedrze Polonistyki Uniwersytetu w Genui, w latach 2018–2019 lektorka kontraktowa na Uniwersytecie w Mediolanie. Autorka artykułów naukowych i monografii pt. *Bilingwizm polsko-włoski i tożsamość kulturowa emigracji okołosolidarnościowej we Włoszech*. Współautorka nowego programu nauczania dla przedszkoli i szkół polonijnych we Włoszech, wydany pod patronatem ORPEG w 2024 roku.

Artykuł powstał w ramach projektu „Młoda polszczyzna na styku kultur – promocja, wiedza, edukacja” (BJP/PJP/2023/1/00014). Projekt finansowany przez Narodową Agencję Wymiany Akademickiej (NAWA) w ramach programu „Promocja języka polskiego” został zrealizowany przez: Annę Wileczek i Anitę Jagun (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach), Alessandro Ajresa (Uniwersytet w Bari), Urszulę Marzec (Uniwersytet w Turynie) oraz Karolinę Kowalcze-Franiuk (Uniwersytet w Genui).

Zestaw 1. Ćwiczenia poszerzające świadomość metakomunikacyjną uczących się w zakresie współczesnej polskiej młodomowy i rozwijające sprawność czytania ze zrozumieniem

I. Uzupełnij podany tekst wyrazami z ramki w odpowiednich formach.

współczesny, dorastający, młodzieżowy, kulturowy, formalny, potoczny, nieoficjalny, uczniowski, ekstremalny, językowy

Terminem „młodomowa” określa się środowiskową odmianę języka [0] potocznego, stosowaną zwykle do komunikowania się młodych ludzi między sobą w sytuacjach [1]....., tj. poza obszarem edukacji i poza sytuacjami wymagającymi kodu [2]..... Ze względu na wykorzystanie różnych kryteriów młodomowę nazywa się także:

- *biolektem* [3]..... inaczej *juwentolektem* (jeśli bierze się pod uwagę nastoletni wiek użytkowników – zob. łac. *juventus* ‘młodość’),
- *socjolektem* (jeśli kładzie się akcent na więź społeczną młodzieży posługującej się tą odmianą języka),
- *slangiem* (jeśli analizuje się bardzo ekspresywny, kreatywny i ludyczny styl komunikacyjny młodego pokolenia),
- *gwarą młodzieżową* [4]..... (jeśli akcentuje się ograniczoną do środowiska młodzieży lub uczniów odmianę języka).

W szerszym rozumieniu pojęcie „młodomowy” będzie obejmowało nie tylko język (ściślej – specyficzny zasób leksykalny) i reguły jego użycia w środowisku młodzieży, lecz również będzie się odnosiło do tzw. wzorów mowy, a więc strategii [5]..... towarzyszących nieoficjalnej komunikacji ludzi młodych lub uważających się za młodych. Aktywizowane w momencie tzw. mówienia po młodzieżowemu kulturowe skojarzenia młodości, takie jak: niedojrzałość, humor, luz, antynormatywność, skłonność do „szaleńczych” i [6]..... zachowań służą zarówno jako narzędzia autoidentyfikacji nadawców, jak i kreują ich wizerunek zewnętrzny. Tak rozumiana młodomowa, nazywana niekiedy metaforycznie „kodem młodości”, odpowiada na [7]..... „zapotrzebowania” kulturowe związane z kultem młodości [...]. Niesie informację o aktywności, spontaniczności, otwartości, estetycznej kontestacji, z którą identyfikują się nie tylko adolescenci ([8]..... młodzież), ale także ci, których można określić jako „młodych duchem”. Z tego powodu ten społeczny styl [9]..... stał się dziś nie tylko najbardziej kreatywną odmianą współczesnego języka polskiego, lecz także swoistym „kodem” kulturowym wykorzystywanym do stylizacji w reklamie, filmie, w komunikacji internetowej itd.

Źródło: Młodomowa Materiały-informacyjne.docx.

II. Ponumeruj poniższe fragmenty tak, aby tworzyły logiczną całość. Zdanie rozpoczynające tekst zostało oznaczone numerem 1.

- _1_ Młody człowiek musi się odnaleźć w wielu rolach społeczno-kulturowych. Funkcjonuje jako
 __efekt relacji i podejmowanych aktywności zarówno w komunikacji bezpośredniej, jak i tej zapośredniczonej cyfrowo. Niektóre z nich są efemeryczne, inne zaś zostają na dłużej,
 __dynamice i jakości zmian kulturowych, ale stanowią także „punkt dostępu” do sposobu postrzegania świata przez ludzi młodych. Dokumentują
 __wielu słów, znaków, tekstów, obrazów. Rodzą się one jako
 __uczeń, uczestnik życia rodzinnego, rówieśnik, członek wielu społeczności wirtualnych, fan, konsument i prosument, wreszcie współczesny „influencer” – kreator wpływu na innych. Takiej
 __standardy przechodzenia przez młodość i wpływ młodych na współczesną kulturę.
 __wchodząc najpierw do języka potocznego, potem ogólnego. Świadczą nie tylko o kreatywności młodzieży,
 __partycypacji w kulturze towarzyszy „produkcja”

Źródło: obserwatorium-mlodziezy.ujk.edu.pl/o-nas_

III. Przeczytaj informacje zamieszczone na stronie organizatora plebiscytu na Młodzieżowe Słowo Roku. Zdecyduj, czy zamieszczone pod tekstem zdania są prawdziwe (P), czy fałszywe (F).

Młodzieżowe Słowo Roku to plebiscyt organizowany przez Wydawnictwo Naukowe PWN. Jest przedsięwzięciem popularyzującym język polski wśród młodzieży, zapoczątkowanym w 2016 roku w ramach projektu *Słowa klucze* i programu Narodowego Centrum Kultury „Ojczysty – dodaj do ulubionych”. Plebiscyt ma na celu wyłonienie najciekawszych i najbardziej popularnych wśród młodych ludzi słów, określeń lub wyrażeń. To dla nas okazja do zabawy językiem polskim i refleksji nad ciągłymi zmianami, które w nim zachodzą. Zależy nam, by plebiscyt wywoływał pozytywne emocje i przebiegał w przyjaznej atmosferze oraz z zachowaniem zasad etykiety i etyki. Przykładamy dużą wagę do tego, aby reguły wyboru zwycięskiego słowa były jak najbardziej przejrzyste i zrozumiałe dla wszystkich.

Młodzieżowe Słowo Roku **nie musi być nowe, slangowe ani najczęściej używane w danym roku**. Zgodnie z zasadami plebiscytu jest ono **wyłaniane w dwóch etapach**:

- Do pierwszego etapu plebiscytu może być zgłoszone każde słowo. Następnie Jury w składzie: Anna Wileczek (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach) (przew. Jury), Ewa Kołodziejek (Uniwersytet Szczeciński), Marek Łaziński (Uniwersytet Warszawski), Bartek Chaciński („Polityka”) dokonają analizy zgłoszeń.
- Do drugiego etapu głosowania przejdą najczęściej zgłaszane w pierwszym etapie słowa, które jednocześnie są zgodne z regulaminem. **W drugim etapie zaprezentujemy listę 20 słów, spośród których głosami internautów wyłonimy zwycięskie słowo.**

Przewidzieliśmy także dodatkową kategorię – **Nagrode Jury**, która pozwoli wskazać najciekawsze zdaniem jurorów słowo wraz z definicją. Kapituła zwróci uwagę m.in. na istotność tematu oraz kreatywność języka w opisywaniu rzeczywistości.

Źródło: sjp.pwn.pl/mlodziejowe-slowo-roku/Plebiscyt-PWN-Mlodziejowe-Slowo-Roku;202298.html.

0. Za organizację plebiscytu na Młodzieżowe Słowo Roku odpowiada ośrodek akademicki	P F
1. Zwycięzcą plebiscytu zostaje słowo najczęściej używane przez młodych ludzi.	P F
2. Celem plebiscytu jest wzbudzenie w młodych ludziach zainteresowania polszczyzną.	P F
3. Dla organizatorów istotną kwestią jest klimat, jaki towarzyszy głosowaniu.	P F
4. W jury konkursu zasiadają wyłącznie przedstawiciele polskich uczelni.	P F
5. Młodzieżowe Słowo Roku wybierane jest przez jury podczas drugiego etapu głosowania.	P F
6. Jurorzy mogą dodatkowo nagrodzić słowo, które wyda im się szczególnie interesujące.	P F

IV. a) Znajdź w słowniku Obserwatorium Języka i Kultury Młodzieży (obserwatorium-mlodziezy.ujk.edu.pl/sownik) wyrazy podane w ramce i zapoznaj się z ich definicjami. To słowa, które wygrały plebiscyty w latach 2016–2023.

SZTOS	1. XD	2. DZBAN	3. ALTERNATYWKA	4. ŚPIULKOLOT	5. ESSA	6. REL
E.						

b) Dopasuj podane definicje do wyrazów w ramce.

- A. zadowolenie, triumf, radość
- B. osoba głupia, pusta, próżna
- C. dziewczyna wyróżniająca się nietypowym strojem, makijażem, gustem muzycznym
- D. zgadzać się z czymś
- E. **świetne, doskonałe, rewelacyjne**
- F. miejsce do spania
- G. reakcja na coś zabawnego

V. Uzupełnij luki w tekście wyrazami z tabeli. Postaraj się, żeby wybrane wyrazy w jak największym stopniu były dopasowane do uzupełnianego tekstu.

Każda nauka języka obcego zaczyna się od lekcji powitania. W slangu młodzieżowym również istnieje grupa wyrazów **[0 – b]**, służących rozpoczęciu i podtrzymaniu rozmowy. Owe rytuały kontaktu automatycznie identyfikują użytkownika z daną grupą, włączając go do wspólnoty **[1 – ...]**. Są to działania wysoce skonwencjonalizowane wpisujące się w ogólne zasady etykiety językowej, a jednocześnie nastawione na **[2 – ...]** reguł gramatycznych, zabawę neologizmami i tworzenie wielu zamienników.

Nie wystarczy już zwykłe „elo” powstałe od angielskiego *hello* („cześć”). Można je zastąpić szeregiem podobnie **[3 – ...]** słów: „elówa” (lub w wariacie ortograficznym eluwa), „elowina”, „eluwina” (a nawet wzmocnione graficznie „el00wina” albo „eluwinaaaa”), przechodzące w zdrobnienia „eloszki” i „elko” oraz będące już rodzajem humorystycznej gry językowej „elton”, „elton john”, „elo makrelo”, „elo bęc”.

Funkcjonujące w ogólnej polszczyźnie **[4 – ...]** wyrażenie „jak się masz” przeobraziło się w nieco bardziej ekspresyjne „siema”, „siemano”, „siemandero”, „siems”, „siemson”, „sie muś”, „emaneczko”. Prawdopodobnie tendencja do ekonomizacji języka sprawiła, że zamiast klasycznego przywitania „dzień dobry” od młodego człowieka usłyszymy tylko „bry”, a „do zobaczenia” zrosło się i **[5 – ...]** się do postaci „dozoba”. Oczywistym wydaje się zwrot „nara” od „na razie”, ale już większej gimnastyki umysłu wymagają pochodzące od tej samej podstawy formułka „narazka”, „narta”, „narciarz”, „naura” czy „carbonaura”.

„Przepraszam” najpierw zostało **[6 – ...]** z angielskiego (*sorry*), a następnie spolszczone do „sori”, „sorewicz”, „soras”, „sory gregory”. Podobnie „dziękuję” (*thank you, thanks*) przybiera postać „dziękówka”/„dziękuwa”, „dziena” lub „dzienks”, „fenkówka”.

Jeszcze ciekawiej robi się, gdy dodamy do tego emocjonalne zaangażowanie. Struktury językowe – bo trudno je nazwać słowami – służące podtrzymaniu rozmowy lub reagowaniu na **[7 – ...]** interlokutora to: „yś” (słowo pogłębiające emocje, potwierdzające lub negujące), „yikes” (stosowany w wypadku niesmacznej sytuacji), „naaja”/„najak” („no a jak inaczej”), „shesh”/„sheesh” („a niech to...”). Owe jęki potrafią zmieniać znaczenie w zależności od kontekstu.

0.	a. uprzejmościowych	b. grzecznościowych	c. poprawnościowych
1.	a. komunikatywnej	b. komunikowanej	c. komunikacyjnej
2.	a. łamanie	b. nieszczenie	c. psucie
3.	a. dźwięczących	b. brzmiących	c. wymawianych
4.	a. neutralne	b. nijakie	c. normalne
5.	a. zmniejszyło	b. zmalało	c. skróciło
6.	a. wypożyczone	b. zapożyczone	c. użyzione
7.	a. odpowiedź	b. spowiedź	c. wypowiedź

Źródło: Podręczny słownik młodomowy | Artykuł | Culture.pl.

Zadanie domowe

Przeczytaj raport „15 najpopularniejszych słów młodzieżowych w Internecie w 2023 roku”¹ i wykonaj zamieszczone poniżej ćwiczenia leksykalne. W razie wątpliwości skorzystaj z internetowego słownika Obserwatorium Języka i Kultury Młodzieży².

¹ nadwyraz.com/blog-raport-15-najpopularniejszych-slow-mlodziezowych-w-internecie-w-2023 [dostęp: 20.10.2024].

² obserwatorium-mlodziezy.ujk.edu.pl/sloownik [dostęp: 20.10.2024].

Zestaw 2. Ćwiczenia leksykalne

I. Zaznacz prawidłową odpowiedź.

1. O kimś, w kim się zakochałeś(-aś), powiesz:
 - a. Niezły kys!
 - b. Ale patusiarz!
 - c. To mój krasz.
2. O swojej najlepszej przyjaciółce napiszesz „moja...”:
 - a. inba
 - b. bff
 - c. libka
3. Jeśli kłótnia w internecie wyda ci się bez sensu, skomentujesz ją tak:
 - a. Co za gównoburza!
 - b. Jaka hotówa!
 - c. Ale zgerypała!
4. Jeśli twój chłopak / twoja dziewczyna wygląda wyjątkowo atrakcyjnie, powiesz:
 - a. Mój bambiku!
 - b. Ale jesteś slay!
 - c. Wyglądasz delulu!
5. Jeśli ktoś zaczyna się awanturować, upomnisz go, mówiąc:
 - a. Nie rób dymów!
 - b. Nie bądź NPC!
 - c. Chodź na Urbex!
6. Jeśli się z kimś zgadzasz, powiesz:
 - a. Pov!
 - b. UwU!
 - c. Re!
7. Jeśli ktoś nie chce uwierzyć w to, co mówisz, odpowiesz mu:
 - a. FR!
 - b. Czilera!
 - c. Props!
8. O koleżance, która lubi spędzać czas pod kocem z książką i kubkiem herbaty, powiesz:
 - a. Jest prawdziwą jesieniarą.
 - b. Ona to ma rizz.
 - c. Ale jest prawidłna.

II. Zdecyduj, które z podanych słów w każdym zestawie nie pasuje do pozostałych. Dlaczego?

1. sztos, krindź, slay, props
2. eluwina, gurl, hotuwa, typiara
3. gigachad, przegryw, sigma, chad
4. inba, gównoburza, rigcz, masakra

III. Do podanych definicji dopisz odpowiednie młodzianizmy.

1. – ktoś nadmiernie zauroczony swoim idolem; osoba żyjąca w świecie fantazji
2. – osoba poszukująca ciągłej uwagi
3. – wygrana w bitwie słownej, nokaut werbalny
4. – zwykła, niewyróżniająca się osoba
5. – (wulg.) głupia, bezsensowna wypowiedź

IV. Zdecyduj, czy podane słowa to synonimy (wstaw znak =), czy antonimy (wstaw znak ≠).

1. śmieszkować wygłupiać się
2. krindż zniesmaczenie
3. kys całować
4. randomowy przypadkowy
5. mieć esse czuć się źle

V. Uzupełnij zdania odpowiednimi młodzianizmami. Dla ułatwienia wpisano pierwszą literę każdego z wyrazów.

1. On ma niezwykły urok, podoba się kobietom. = On ma r.....
2. To, co powiedziałeś, było naprawdę żenujące. = To, co powiedziałeś, było naprawdę c.....
3. Nic mi się nie udaje w życiu. = Jestem totalnym p.....
4. Moja matka ciągle czyta horoskopy. = Moja matka jest straszna z.....
5. Ona straciła kontakt z rzeczywistością. = Ona ma zupełną o.....

KŁUCZ DO ĆWICZEŃ**Zestaw 1.**

- I. 1. nieoficjalnych; 2. formalnego; 3. młodzieżowym; 4. uczniowską; 5. kulturowych; 6. ekstremalnych; 7. współczesne; 8. dorastająca; 9. językowy
- II. 1-5-8-4-2-7-3-6
- III. 1.F, 2.P, 3.P, 4.F, 5.F, 6.P
- IV. 1.G, 2.B, 3.C, 4.F, 5.A, 6.D
- V. 1.c, 2.a, 3.b, 4.a, 5.c, 6.b, 7.c

Zestaw 2.

- I. 1.c, 2.b, 3.a, 4.b, 5.a, 6.c, 7.a, 8.a
- II. 1. krindż; 2. eluwina; 3. przegryw; 4. rigcz
- III. 1. delulu; 2. atencjusz/atencjuszka; 3. zaorane; 4. NPC; 5. wysryw
- IV. 1. synonimy; 2. synonimy; 3. antonimy; 4. synonimy; 5. antonimy
- V. 1. rizz; 2. cringowe; 3. przegrywem; 4. zodiakarą; 5. odklejkę